

VANDA BABIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2, HR – 23000 Zadar

USPOREDNA ANALIZA DVAJU BOKOKOTORSKIH S OSTALIM HRVATSKIM PLAČEVIMA

U analizi se najprije nametnula brojčana usporedba dvostihova, koja je imala pokazati međusobna podudaranja i odstupanja, pri čemu svakako dolazi do izražaja geografska ili prostorna i vremenska rasčlamba.

Pri tome je uzet u obzir samo dio istorodnih tekstova, to jest samo dio nekih odabranih tekstova kojima se može iskazati opća slika nastanka pojedinog sastavka ali i zajedničke osobitosti svih te opet osobitosti pojedinih skupina koje su se formirale prema vremenskoj i prostornoj geografskoj bliskosti. Zato su u obzir uzeta po vremenu nastanka prva dva teksta, Hv i Ra (*Plač* Osorsko-hvarske i *Plač* rapske pjesmarice), koje vezuje i sjeverniji geografski prostor (Hvar-Rab) i vremenska bliskost (1533-1563.). Druga dva teksta Fo i Fr (Foretićev i Franasovićev) pripadaju korčulanskoj sredini, dakle geografski su jače vezani dok su vremenski dosta udaljeni (1560.-17. st.), ali im zajednički prostor određuje i specifičan lokalni kontinuitet. Kao sastavci južnog dijela srednjodalmatinske obale oni su ujedno i stanovita spona s najjužnijim dijelom hrvatskoga kulturnog prostora, a to je bokokotorsko područje iz čijeg se bogatog fonda izdvajaju dva teksta - tekst Bu (*Budljanska pjesmarica* iz 1640.), najraniji u tom prostoru, i tekst Ba (Marka Balovića iz 1733.), koji se dosta vezuje za prethodni tekst.

Prije pristupa analizi potrebno je bilo naglasiti da su svi ti tekstovi, u većoj ili manjoj mjeri podudarni, pisani osmeračkim dvostihom. Takvo temeljno poimanje svojstava hrvatskoga srednjovjekovnog pjesničkog izraza, dosljedno je provedeno u svim relevantnim analizama ovog rada kao i u priredbi objavljenih tekstova.

Nakon brojnih analiza dolazimo do spoznaje kako svi ti tekstovi, pa prema tome i bokokotorski, pripadaju jedinstvenom hrvatskom kulturnom ozračju sadržavajući i tekstove koji pripadaju srednjovjekovnom fondu gotovo u cjelini, ali i one koji su bivali prerađivani zadržavajući osnovnu srednjovjekovnu strukturu.

KLJUČNE RIJEČI: *bokokotorski pasionski tekstovi, Budljanska pjesmarica, Balovićev "Plač", usporedna analiza.*

Bez obzira na vanjsku, formalnu raznolikost hrvatskih srednjovjekovnih pasionskih sastava, kod kojih nalazimo i narativnih i dijaloških i dramskih tekstova, gotovo svi oni pripadaju jednoj porodici, sve njih veže i vanjska i unutarnja - organska srodnost.

Tijekom dugog vremena, razvijajući se od 14. do 16. stoljeća na bazi žanrovskih preobražaja, od narativnih preko dijaloških te jednostavnih do razvijenijih dramskih

oblika, bez obzira na sredine u kojima su se ti tekstovi njegovali, svi oni sadrže u sebi one strukturalne elemente, (osmerački dvostih, sadržaj muke i pokapanja, ustaljene sintagme, rječnik i metaforiku) koje su imali i početni narativni tekstovi, tj. *Pesan ot muki Hrstovi* (glagoljski tekst iz kraja 14. stoljeća) i pjesma o skidanju s križa i pokapanju Kristovu s početnim stihom *Egda čusmo želne glase* (u glagoljskom *Petrisovu zborniku* iz 1468, ali i u nedavno otkrivenom latiničkom rukopisu iz Budimpešte iz 1385, objavio ga L. Hadrovics 1984.). Ta se kao i ona prva pjesma nalazi u nekim kasnijim prijepisima kao što je *Korčulanski zbornik* iz 15. st. (izgubljen, a sačuvan u prijepisu iz 17. st., što ga je objavio V. Vuletić-Vukasović, 1880). Takva je i jedna bolska pjesmarica iz 1612 (objavio ju je J. Mihojević, 1978.). Obje te pjesme našle su se i u bokokotorskoj sredini u *Budljanskoj pjesmarici* iz 1640. Iz kontaminacije tih dviju početnih, vjerojatno i izvornih hrvatskih pjesama (makar su sastavljači mogli biti inspirirani pjesmama talijanskih bratovštinskih laudarija), nastale su u daljnjem razvitku, žanrovskim preobražajima, dvije skupine.¹

Jedna je skupina nastala vjerojatno početkom 15. stoljeća unošenjem dijaloga u narativni tekst i širenjem broja dvostihova (sačuvana u glagoljskom *Vrbničkom plaču* iz kraja 15. st. i u Picićevu latiničkom tekstu iz 1471. s početnim stihom *Muka Boga gospodina*). Iz takve dijaloške pjesme nastao je zatim tip jednostavne drame, dijaloški "plač" (tekstovi sačuvani u glagoljskom rukopisu HAZU iz sredine 15. stoljeća, u dva Klimantovićeve glagoljska prijepisa s početka 16. stoljeća, kad je nastao jedan splitski latinički prijepis, te glagoljski prijepis Klimantovićeve teksta što ga je 1528. djelomice prepisao Šibenčanin Š. Glavić, a objavio ga već 1856. I. Kukuljević). Iz takve jednostavne drame razvila se krajem 15. i početkom 16. st. razvijena drama, cikličko prikazanje kao što je *Muka* u *Tkonskom zborniku* i veliko cikličko prikazanje *Muke* u glagoljskom zborniku iz 1556. Na tim strukturama razvijali su se daljnji preobražaji sve do početka 17. stoljeća.²

U drugu skupinu spadaju *čisti dijaloški tekstovi* (neki ga nazivaju i mlađim tipom) koji su se na podlozi spomenutih kontaminiranih tekstova o mucu i pokapanju zaustavili na dijaloškoj razini, nisu se razvili u dramske žanrove, a kako će nam pokazati tekstološka analiza, nastali su znatno ranije nego što je to godina 1533. za koju je vezan najstariji poznati tekst toga tipa, a to je *Plač Gospin Osorsko-hvarske pjesmarice*.

Računajući na to da je najraniji poznati *plač* bokokotorske skupine, onaj u *Budljanskoj pjesmarici*, tek iz 1640., možemo reći da su ti tekstovi u bokokotorsku sredinu došli relativno kasno. Hrvatski pratekt toga dijaloškog tipa nastao je svakako sjevernije, možda na području između Splita, Hvara i Korčule, ali su se u bokokotorskoj sredini ti pasionski tekstovi od sredine 17. do kraja 18. stoljeća ne samo ustalili, nego su se njegovali i razvijali, prerastajući osebjunim načinom preradbi u neke specifične bokokotorske forme.

¹ Pregled odnosa svih tekstova s navedenom literaturom vidi u radu N. Kolumbića, "Dramske transformacijske strukture", *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Razdio filoloških znanosti 15, Zadar, 1986., str. 105. dalje. To isto: N. Kolumbić, *Po običaju začinjavac*, Split, 1994.

² I o tome u navedenim djelima N. Kolumbića.

Danas je poznat veći broj *plačeva* toga tipa pa ih po postanku možemo poredati ovim nizom: 1. *Gospin plač Osorsko-hvarske pjesmarice* iz 1533³; 2. *Plač Korčulanske Foretićeve pjesmarice* iz 1560; 3. *Plač* starije *Rapske pjesmarice* iz 1563; 4. *Plač* Korčulanina dum Petra Franasovića iz 17. stoljeća; 5. *Muka Gospodina našega Jesukarsta Budljanske pjesmarice* iz 1640.; 6. *Plač* mlađe *Rapske pjesmarice* iz 1576.; 7. *Plač Blažene Gospoje* Splićanina Nikole Marchia iz 1596. te 8. *Muka ili Plač Gospin* Marka Balovića iz 1733.

Osim budljanskoga i Balovićeve *Plača* postoji još pet *plačeva* utvrđenih u bokokotorskoj sredini. Tako se u Kotoru, u biskupskom arhivu, nalazi *Plač* u prijepisu Petra Kinka s latinskim natpisom *Pasio (!) Domini Nostri Iesu Christi*, a s naznačenom godinom 1757. *Plač* sadrži 1534 osmerca, odnosno 767 dvostihova.

Uz već spomenuti Balovićev tekst u Perastu, u župskom arhivu čuva se rukopis Nikole Mazarovića s tekstom *Počinjje Plač Blažene Gospe* iz 1783, gdje se nalaze zapravo dva teksta - jedan duži i jedan vrlo kratak. U Perastu je nastalo i *Libro od Muke Gospodina Našega Jesukrsta i od prigorka Plača Blažene Gospe* u rukopisu kapetana Ivana Markova Nenadića iz godine 1798, a tu se čuva i *Plač* bez originalnog naslova u zbirci Srećka Vulovića.⁴

Za analizu u ovom članku odabrali smo šest tekstova koji će nam dva po dva predstavljati **tri skupine** prema geografskoj odnosno prostornoj pa i vremenskoj bliskosti.

PODATCI O TEKSTOVIMA

A. Sjevernija skupina *plačeva*

1. *Plač* Gospin Osorsko-hvarske pjesmarice

Taj *Plač* nalazi se u rukopisu iz 1533., a čuva se u Arhivu HAZU (sign. Ia 62). Kako navodi N. Kolumbić, koji je objavio kritičko izdanje toga *plača* pjesmarica je ispisana latiničkom humanistikom s početka 16. stoljeća. Sada ima 162 lista, ali prema starijoj numeraciji vidi se da je nekad imala 176 listova. F. Fancev je bio siguran u to da je nastala u nekom samostanu na Hvaru, pa ju je i nazvao *Hvarskom pjesmaricom*. V. Štefanić je prema etniku *Osoran* i pridjevu *osorski*, koji se spominju u nekim tekstovima pjesmarice, zaključio da bi njeno primarno podrijetlo moralo biti vezano za osorsku sredinu. Zato ju je i nazvao *Osorsko-hvarskom pjesmaricom*.⁵ Priređujući kritično izdanje toga *plača* N. Kolumbić se za rekonstrukciju istrgnutih dijelova služio jelšanskim prijepisom iz 1840, te nekim, slabije sačuvanim hvarskim tekstovima kao što je dijaloški *Plač* iz Vrisnika (prema jednom novijem prijepisu iz

³ Taj *Plač* s obradom ostalih hrvatskih verzija te tekstološkim komentarom o ostalim tada poznatim *plačevima* čistog dijaloškog tipa objavio je N. Kolumbić, "Hvarski dijaloški *plačevi*", *Čakavska rič* 1, 1978., str. 21-44. i 2, 1978., str. 35-97.

⁴ Vidi osnovne podatke o tome u antologiji *Poezija baroka* M. Miloševića i G. Brajkovića, Titograd, 1976. str. 131-133. te opširnije u radu R. Rotkovića, "Počeci crkvene drame u Boki", *Stvaranje* XXXIII, 1978., 1, str. 76 dalje.

⁵ V. Štefanić, "Još Marulićevih stihova", *Zbornik Marka Marulića*, 1950., str. 298.

1796.) i jedan vrlo oštećeni tekst koji je vjerojatno nastao u Pitvama u 18. stoljeću. Svi ti kasniji hvarski tekstovi nastali su prema tekstu *Osorsko-hvarske pjesmarice* (Hv) ili prema nekoj njegovoj ranijoj matici, a to se vidi po tome što u njima nema ni jednog dvostiha koji se ne bi našao u najstarijem hvarskom tekstu. Time se pokazuje jedna tipična crta svih ovakvih tekstova na hrvatskom području, tj. da se najprije odnekud pojavi jedan *Plač* u jednoj sredini, prema kojemu nastaju prijepisi i preradbe koje na kraju oblikuju cijelu skupinu te sredine. To ćemo vidjeti i na primjeru korčulanskih te posebno bokokotorskih tekstova.⁶

Nažalost, ni ovaj najstariji hvarski tekst (Hv) nije potpun - nedostaju mu listovi 66-69, 87 i 94, ali se srećom i njegov nestali početak, i ostali dijelovi dadu potpuno i sigurno rekonstruirati prema jelšanskom tekstu iz 1840, što je u tiskanom tekstu, označivši jelšanske dijelove kurzivom, N. Kolumbić i napravio. Njemu se nametnulo i pitanje početnih stihova dijaloškog prateksta. Svi dosada poznati takvi plačevi počinjali su stihom *Plaćnim glasom svih vas molju*, a samo su dva hvarska teksta (vrisnički iz 18 st. te jelšanski iz 1840.) započinjali stihom *Nut mislimo svi mi danas*. Kako ta dva *plača* nemaju ni jednog dvostiha koji se ne bi nalazio u *plaču Osorsko-hvarske pjesmarice*, to je najvjerojatnije i on, kao najstariji poznati takav *plač*, imao i tih 8 dvostihova. To pokazuje i rukopis *Rapske pjesmarice* iz 1563. koji počinje stihom *Plaćnim glasom svih vas molju*, i to na parnoj stranici, dok je ona neparna ispred nje prazna, što bi značilo da je prepisivač te verzije znao da njegovu predložku nedostaje početak od 8 dvostihova koji zauzimaju upravo mjesto jedne stranice pa je tu stranicu ostavio praznom.

Tako bi nam neki pretpostavljeni hvarski matični tekst, ako se služimo cijelom hvarskom skupinom, čuvao najstariji oblik ovog tipa dijaloškog plača.

2. Plač Rapske pjesmarice iz 1563.

Toj se pjesmarici dugo vrijeme bio zametnuo trag, ali je nedavno pronađena. Rukopis pripada ženskom franjevačkom samostanu Sv. Antuna u Rabu, a pronašao ga je V. Premuda i o tome obavijestio javnost te istaknuo sličnost s *plačem* Osorsko-hvarske pjesmarice. I on, kao kasnije i V. Štefanić⁷, držali su da ovaj *plač* ima pravi početak sa stihom *Plaćnim glasom....* Prije desetak godina cijeli je tekst priredio i objavio J. Derossi,⁸ usporedivši ga s mlađim rapskim *Plaćem* iz 17. stoljeća, koji je objavio K. Kosor.⁹ Tekst ima 707 dvostihova, a kako smo već rekli, pogodan je za utvrđivanje prateksta ovog tipa jer je neparna stranica prije početka *Plaćnim glasom...* (što se nalazi na parnoj sljedećoj stranici), prazna, i u tu prazninu lijepo bi se uklopilo onih 8 dvostihova koje sadrže dva hvarska teksta, s početnim stihom *Nut mislimo....*

⁶ U tom smislu o hvarskoj skupini vidi opis tekstova što ih daje N. K o l u m b i ć, "Hvarski dijaloški tekstovi", *Čakavska rič* 1, 1978., str. 21-44.

⁷ V. P r e m u d a, "Starohrvatski latinički rukopis Žića sv. Otaca", *Starine*, XL, 1939, str. 104. - V. Štefanić, "Još Marulićevih stihova", *Zbornik Marka Marulića*, Zagreb, 1950., str. 281-288.

⁸ Julije D e r o s s i, "Dva rapska Gospina plača (prijepis na današnju latiničnu grafiju)", *Senjski zbornik*, 23, 1996, str. 85-140.

⁹ Karlo K o s o r, "Nepoznati Gospin plač s otoka Raba", *Radovi centra JAZU u Zadru*, 25, 1978., str. 403-442.

B. Korčulanska skupina plačeva

3. Plač Foretićeve korčulanske pjesmarice iz 1560.

To je drugi po vremenskom slijedu poznati tekst takve vrste. Prvi ga je, a gotovo i jedini, spomenuo F. Fancev upozorivši na njegovu istovjetnost s tekstovima u *Osorsko-hvarskoj* i u *Budljanskoj pjesmarici*.¹⁰ Rukopis se nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, ali su, nažalost, njegovi listovi ispremiješani, pa je tako ispremiješane listove netko uvezao i, nažalost, krivo paginirao.

Tekst je, srećom, potpun i ima 762 dvostiha, dakle, nešto je opsežniji od osorsko-hvarskog teksta.¹¹ Međutim, započinje se i on stihom *Plačnim glasom...*, što bi značilo da ne sadrži sve elemente pramatičnog teksta

4. Plač Blažene Divice Marije dum Petra Franasovića iz 18. st.

Nalazi se u Državnom arhivu u Dubrovniku, a pripada korčulanskoj skupini *plačeva*. Pisan je baroknim slovima te popraćen baroknim crtežima. Ovaj *Plač* nije potpun, ima 284 dvostiha, a počinje kao i ostali, stihom *Plačnim glasom...*¹²

C. Bokokotorska skupina plačeva

5. Muka Gospodina našega Jesukarsta Budljanske pjesmarice iz 1640.¹³

To je zapravo *Plač Marijin* koji, kao i većina, započinje stihom *Plačnim glasom...* Do pred neko vrijeme taj je tekst bio istican kao jedini takav primjer koji se našao na krajnjem hrvatskom jugu. U novije vrijeme pokazano je kako je on samo jedan među cijelom bokokotorskom skupinom plačeva, zapravo prijepisa i prerada. Pjesmaricu je detaljno opisao F. Fancev, uspoređujući njezin sadržaj s pjesmama *Korčulanske pjesmarice* što ju je objavio V. Vuletić-Vukasović.¹⁴ U novije vrijeme je taj tekst je u okviru čitave skupine pasionskih tekstova bokokotorskoga kraja obradio R. Rotković.¹⁵ Tekst nije potpun, ima samo 217 dvostihova, ali mu je sačuvan početak. Već je N. Kolumbić utvrdio kako se Budljanski *Plač* odnosno *Muka* u velikom svom dijelu podudara s *Plačem Osorsko-hvarske pjesmarice*, iako nešto manje od korčulanskog Foretićeve, a pogotovu od splitskog Marchijeva *Plača*.

6. Plač ili Muka (Riječi Pisma) Marka Balovića iz 1733.¹⁶

Balovićev tekst pisan je sigurnom rukom koja je imala tendenciju kaligrafskog oblikovanja, uobičajenog u baroknom vremenu. Svoj tekst on je popratio čestim obojenim crtežima, adekvatnim sadržaju. *Gospin plač* koji nema početka započinje replikom *Riječi Pisma*, pa su to neki uzeli kao naslov, međutim prema drugim srodnim tekstovima lako je zaključiti da se ta pogrješka vuče još iz *Budljanske*

¹⁰ Franjo Fancev, "Hrvatska crkvena prikazanja", *Narodna starina* 11, Zagreb, 1932., str. 143. i *Vatikanski hrvatski molitvenik*, Djela JAZU 31, 1934, I-XXVIII.

¹¹ N. Kolumbić mi je ustupio svoj prijepis i svoju rekonstrukciju teksta te mikrosnimke originala.

¹² Prijepis ovog *Plača* ustupio mi je N. Kolumbić.

¹³ Rukopis se nalazi u Arhivu HAZU.

¹⁴ F. Fancev, *Vatikanski hrvatski molitvenik...*, str. XXII-XXVIII.

¹⁵ R. Rotković, "Počeci crkvene drame...", od str. 87. dalje.

¹⁶ Rukopis se čuva u Arhivu HAZU, XV 49/3.

pjesmarice gdje je izraz *Riječi Pisca* na nekoliko mjesta zamijenjen izrazom *Riječi Pisma*. Najvjerojatnije je da je i ovaj *Plač* imao naslov kakav nalazimo u *Budljanskoj pjesmarici* ("Muka Gospodina našega Jesukarsta"). Tekst plača teče do stranice 106. Zatim slijedi pjesma "Prid Boxie tielo za processiumom v vellici petak", s početnim stihom *Zdravo tiello Boxie sueto*. Tekst sadrži pjesmu poznatu iz mnogih ranijih i kasnijih rukopisa. U svom početnom dijelu (74 dvostihova) vjernik se obraća Kristu, priča o njegovim mukama, a 75.-im dvostihom se pretvara u dijalošku pjesmu u kojoj raznolikim brojem dvostihova govore S. Ivan, Gospa, Mandaljena, Gospa te Tri Marie. Tu se nastavlja tekst s početnim stihom *Posluscaite placne tuxbe* gdje nastupaju simboli muke i to ovim redom: Penezi, Casca, Konop i veriga, Svita, Rvka, Kilovna, Bičči, Krvna, Krix. Završnih 6 dvostihova, koji su od prethodnih odvojeni slikom anđela, govori opet autor obraćajući se puku. Na kraju je opet slika anđela s *mlatom* (vjerojatno je tekst s kojeg je ovaj prepisivan nastavio prikazivati mučila) čime se svakako remeti dojam završetka (pisana nespretnim rukopisom vjerojatno istog pisara) u 7 dvostihova, a u nastavku Spenga i Kopie. Tu je završetak u ovom rukopisu, ali slika anđela s *tri kocke* govori da se tekst (vjerojatno prema predlošku) morao nastaviti. Međutim on se ovdje prekida, pa stoje dvije prazne stranice (144. i 145.). Na stranici 146. je nespretnim rukopisom početak pjesme *Miserere*, ali bez naslova. Pravi tekst s naslovom "Miserere mei Deus (Smilimise tuxnu smili) - u stilu Gundulića ili Đurđevića) podijeljen u osmeračke katrene (ABAB) teče do str. 151. (ukupno 21 katren).

Na stranicama 153-157. nalazi se nekoliko slabije razumljivih bilješki na talijanskom, o primitku novca, a iz godine 1687. Na 154. str. nalazi se notica *16 april 1687 Venezia*. Sve je te bilješke ispisao najvjerojatnije Matteo Balović.

Kad se govori o *Plaču* u *Balovićevoj pjesmarici*, koji je kao i Bu, s kojim se znatno podudara, morao imati naslov "Muka Gospodina našega Jesukarsta" (a kojem neki daju naslov "Riječi Pisma"), moramo prije svega utvrditi i opisati današnje stanje njegova teksta.¹⁷ Tekst nema početka (počinje na str. 7 replikom "Riječi Pisma"), a što je najvažnije, sadašnja paginacija, koja se odnosi na svaku stranicu, učinjena je poslije nego što se rukopis raspao te složio s poremećenim redom. Najveći poremećaj zapaža se na stranicama prednjeg dijela *Plača*. Tek se rekonstrukcijom ispravnog redosljedja, koji se dobije i usporedbom srodnih tekstova, pogotovu Budljanske *Muke*, može zapaziti i utvrditi nekadašnji redosljed stihova, tako da današnje stanje koje teče od str. 7 do str. 106 ne pokazuje i pravi redosljed dvostihova. Da bi se obavila bilo koja analiza Balovićeva teksta morao se rekonstruirati nekadašnji redosljed stranica, a to je bilo otežano zato što su tragovi ranije, izvorne paginacije, koja bi bila izvršena prije nego što su se listovi poremetili, vrlo slabi.

Nažalost, ni ovim se činom neće moći otkriti čitav Balovićev tekst *Plača* jer se nekoliko listova izgubilo pa su u odnosu na druge podudarne plačeve na nekim mjestima u Balovićevu tekstu nastale znatne praznine. Osim toga, unutar teksta *Plača*, na stranicama 15 i 16 (što čine jedan list) nalazi se tekst (sličan sadržaju *Plača* zbog čega je tu i unesen) koji pripada pjesmi o Božjem tijelu, a koja pjesma, kako smo vidjeli, dolazi poslije *Plača*.¹⁸

¹⁷ R. Rotković, "Počeci crkvene drame...", od str. 87. dalje. Na svoj način opširno opisuje Balovićev rukopis dajući svoja rješenja za rekonstrukciju.

¹⁸ V. Babić je napravila rekonstrukciju Balovićeva *Plača* te se uredno paginiran i uvezan (kopija) nalazi u Znanstvenoj knjižnici Zadar.

USPOREDNA TEKSTOLOŠKA ANALIZA

Držeći se stajališta da svi hrvatski srednjovjekovni pasionski tekstovi mlađeg ili *čistog dijaloškog tipa* pokazuju međusobna naslanjanja po geografskoj i vremenskoj bliskosti, nastojat ćemo pokazati kako se ti odnosi zapažaju na nekoliko tekstoloških razina.

Tu se prije svega nameće brojčana usporedba dvostihova, gdje će se pokazati međusobna podudaranja i odstupanja, pri čemu svakako dolazi do izražaja već spomenuta geografska ili prostorna i vremenska bliskost. Zato su u analizi uzeta u obzir četiri teksta izvan Boke Kotorske, koji dva po dva predstavljaju određenu srodnu skupinu: sjeverniju (Hv i Ra) te Korčulansku (Fo i Fr) i dva teksta koja pripadaju bokokotorskoj skupini (Bu i Ba).

Pri ovome potrebno je naglasiti da su svi ti *plačevi*, koji se u velikoj mjeri, u bitnim crtama teksta među sobom podudaraju, pisani osmeračkim dvostihom. Ta je ritmička forma sastavni dio pjesničkog izraza i pjesničke misli, ona čini stanovitu misaonu i sintaktičku granicu. Zato oni koji, nažalost, još i danas pri objavljivanju tekstova numeriraju po stihovima a ne dvostihovima, ne samo da pokazuju temeljno nepoimanje svojstava hrvatskoga srednjovjekovnog pjesničkog izraza, nego taj objavljeni tekst čine neupotrebljivim za daljnje obrade. Da se radi o osmeračkom dvostihu kao temeljnoj ritamsko-misaonoj jedinici ne govori nam samo činjenica što se u dvostihu uvijek izražava jedna zaokružena misao ili rečenica, nego su to sami pisci i prepisivači i grafički isticali pišući dvostih tako da bi prvi stih obično bio izvučen a drugi uvučen. To pisac budljanskog teksta vidno pokazuje, ali Balović još vidnije jer inicijale prvog stiha uvijek odebljava pojačanom tintom.

Zato se i ovdje, posebno u brojčanoj analizi podudarnih tekstova, brojem neće iskazivati stih nego **dvostih**. Taj je princip dosljedno proveden u disertaciji N. Kolumbića i u drugim njegovim tekstološkim i teorijskim radovima.¹⁹

I na planu grafije moći će se ti međusobni odnosi iskazati dosta vidno, iako će tu važnu ulogu igrati više vremenski nego prostorni faktor, budući da su se određene grafijske promjene zbivale u isto vrijeme na cijelom hrvatskom kulturnom prostoru.

Veća uloga prostornoga faktora zapaziti će se u tekstološkoj analizi leksika i sintagmi, gdje su jače dolazile do izražaja lokalne jezične osobine.

No, kako se u svakom tekstu krije vremenska slojevitost, kako se teško može naći izravno naslanjanje jednog teksta na drugi, (jer se obično mora pretpostaviti da dva teksta iste skupine nisu imala direktan odnos, nego tek u najboljem slučaju zajednički predložak), sasvim je razumljivo da će se ponekad podudaranja izraziti i među tekstovima koji su i prostorno i vremenski udaljeniji. No, to je sa svim drugim crtama, upravo osobitost hrvatskih srednjovjekovnih sastavaka, pogotovu pasionskih, a koji su, kako vidimo, svoje karakteristične crte čuvali u svim kasnijim prijepisima i preradbama.

¹⁹ N. K o l u m b i ć, "Postanak i razvoj..." 1964., Vidi i "Hvarski dijaloški plačevi", 1978.

BROJČANA ANALIZA PODUDARNOSTI

NUŽNE NAPOMENE

Ovdje se daje samo djelomičan broj dvostihova, i to od početka svakog od šest tekstova pa do stihova koji odgovaraju u Hv dvostihu 97. Inače, tekst Hv ima bez dijelova na izgubljenim listovima 658 dvostihova. Ali i ovako mali dio analiziranih tekstova dat će približnu sliku odnosa koja dopušta određene zaključke.

Tekst Hv od 1-8 odnosi se na njegov pretpostavljeni početak stihova *Nut mislimo svi mi danas*, a tako započinju dva hvarska teksta koji se ni u jednom drugom dvostihu ne odvajaju od teksta Hv. Dvostihom 9 u Hv (zapravo u rekonstruiranom jelšanskom tekstu do dvostiha 18, što tekst Hv nema) koji počinje poznatim početkom *Plaćnim glasom...* kod većine dosada sačuvanih *plačeva*, započinju se svi ostali *plačevi* (Ra, Fo, Fr, Bu), kao i oni koji nisu obuhvaćeni ovom analizom (Marchijev splitski i mlađi rapski), osim *plača* Balovića, kojemu je taj dio izgubljen.

Hv	Ra	Fo	Fr	Bu	Ba
1	1				
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9	1	1	1	1	
10	2	2	2	2	
11	3	3	3	3	
12	4	4	4	4	
13	5	5	5	5	
14	6	6	6	6	
15	7	7	7	8	
16	8	8	8	7	
		9	9		
		10	10		
	9	11	11	9	
	10	12	12	10	1
	11	13	13	11	2
	12	14	14	12	3
	13			13	4
	14			14	5
	15	15	15	15	6
	16	16	16	16	7
	17	17	17	17	8
	18	18	18	18	
	19	19	19	19	9
17	20	20	20	20	10
18	21	21	21	21	11
1	22	22	22	22	12

2	23	23	23	23	13
3	24	24	24	24	14
4	25	25	25	25	15
5	26	26	26	26	16
6	27	27	27	27	17
7		28	28		18
	28	29		28	19
8	29	30	29	29	20
9	30	31	30	30	21
10	31	32	31	31	22
11	32	33	32	32	23
12	33	34	33		24
13	34	35		33	25
14	35	36	34	34	26
15	36	37	35	35	27
16	37	38	36	36	28
17	38	39	37	37	29
18	39	40	38		30
19	40	41	39	38	31
20	41	42	40	39	32

Hv	Ra	Fo	Fr	Bu	Ba
21	42	43	41		33
22	43	44	42	40	34
23	44	45	43	41	35
24	45	46	44	42	36
25	46	47	45	43	37
26	47	48	46	44	38
27	48	49	47	45	39
28	49	50	48	46	40
29	50	51		47	41
30	51	52	49	48	42
31	52	53	50	49	43
32	53	54	51	50	44
33	54	55	52	51	45
34	55	56	53	52	46
					47
					48
					49
					50
35	56	57	54	53	51
36	57	58	55	54	52
37	58	59	56	55	53
38	59	60	57	56	54
39	60	61	58	57	55
40	61	62	59	58	56
	62				
	63				
	64				

	65				
	66				
	67				
	68				
	69				
	70				
	71				
	72				
	73				
	74				
	75				
	76				
	77				
	78				
	79				
	80				
	81				
	82				
	83				
	84				
	85				
41	86	63	60	59	57
42	87	64	61	60	58
43	88	65	62	61	59
44	89	66	63	62	60
45	90	67	64	63	61
46	91	68	65	64	62

Hv	Ra	Fo	Fr	Bu	Ba
47	92	69	66	65	63
48	93	70	67	66	64
49	94	71	68	67	65
50	95	72	69	68	66
51	96	73	70	69	67
52	97	74	71	70	68
53	98	75		71	69
54	99	76	72	72	70
55	100	77		73	71
56	101	78	73	74	72
57	102	79	74	75	73
58	103	80	75	76	74
59	104	81		77	75
60	105	82	76	78	76
61	106	83	77	79	77
62	107	84		80	78
63	108	85		81	79
64	109			82	80
65	110	86		83	81
66	111	87		84	82

67	112	88		85	83
68	113	89		86	84
69	114	90		87	85
70	115	91		88	86
				89	
71	116	92		90	87
		93			
72	117	94		91	88
73	118				89
				92	
74	119			93	90
75	120	95		93	91
76	122	96		94	92
77	123	97		95	93
78	124	98		96	94
79	125	99		97	95
80	126	100		98	96
81	127	101		99	97
82	128	102	78	100	98
83	129	103	79	101	99
84	130	104	80	102	100
85	131	105	81	103	101
86	132	106		104	102
87	133	107	82	105	103
88	134	108	83	106	104
89		109	84	107	105
90		110	85	108	106
91	135	111		109	107
92	136	112	86	110	108
93	137	113	87	111	109
94	138	114	88	112	110
95	139	115	89	113	111
96	140	116	90	114	112
97	141	117	91	115	113

ŠTO NAM POKAZUJE BROJČANA USPOREDBA?

Naravno, ona nam već na prvi, opći pogled pokazuje kako se u najvećem dijelu svi tekstovi među sobom slažu, bez obzira na to kolika ih prostorna (Rab - Budva) i vremenska (početak 16. st. - kraj 18. stoljeća) udaljenost dijeli.

Rekonstruirani hvarski (osorski) tekst, kojemu prvih osam dvostihova ne nalazimo ni u jednom drugom *plaču*, nego samo u dvama kasnijim, a koji su zapravo i početak najstarije dosada poznate pasionske pjesme iz kraja 14. stoljeća (*Nut mislimo...*), upućuje na to da je pratekst, kojem je Hv najbliži vremenski sastavak ili prijepis ili prerada, morao sadržavati i taj početak.

Ali kako svi ostali tekstovi, doduše kasniji od Hv, nemaju taj početak mora se pretpostaviti da je pramatični tekst morao imati mali broj prijepisa, poslije nego što

se on sam zagubio, pa je osim teksta Hv, koji je čuvao taj početak (ali se i on izgubio u istrgnutom listu *Osorsko-hvarske pjesmarice*) ostao onaj predložak bez tog početka, s početnim stihom *Plaćnim glasom...*, kojim su se služili kasniji prepisivači.

Ova nam brojčana analiza pruža i sliku postupaka kojima se služe prepisivači i prerađivači bilo principom interpolacije, unošenja nekih svojih dvostihova, bilo principom ekstrapolacije, odbacujući pojedine dvostihove ili grupe dvostihova.

Velike promjene, npr. u Hv između 17. i 18. dvostiha, u odnosu na ostale tekstove, najvećim su dijelom nastale gubljenjem listova. Češća su manja ispuštanja, po jedan do dva dvostiha, što toleriraju pojedini prepisivači. Veća umetanja, kakva je učinio prepisivač Ra (od dvostiha 62-85.), nisu se prihvatila, ostao je usamljen, a i po sadržaju se vidi da je taj dio nategnut, da se tekstualno ne uklapa u cjeloviti sastavak, zato i strši. Tih stihova nema ni u novijem rapskom tekstu iz 1676., koji se i inače s ranijim tekstem Ra u mnogim skupovima dvostiha ne podudara. Taj tekst kao da nije direktan prijepis s Ra, jer u 3. dvostihu ima ispravno *zove*, dok i Hv i Ra imaju pogrešno *ove*, a to bi značilo da je tekst Ra iz 1676. imao neki drugačiji predložak od onoga koji je imao pisac ranijega *plača* Ra.

I Balović je, prema istoj maniri, napravio iskorak unijevši 4 dvostiha (47-50), također vrlo nespretno i nepotrebno.

Podudaranja u ispuštenim ili dodanim dvostihovima govore nam o većoj bliskosti tekstova pojedine skupine. Računajući na zajednički predložak ponekad dva teksta iste skupine imaju nekoliko ispuštenih dvostihova za razliku od ostalih tekstova (tako Fo i Fr između 14. i 15.). Tekst Ba ima poneki dvostih kojeg nema u tekstu Bu, a ima u nekim drugim tekstovima (vidi Ba 18, 24, 30), što govori da ta dva bokokotorska teksta nisu imala isti predložak. A to nam govori kako su i prije budljanske *Muke* iz 1640. morali takvi tekstovi postojati, prepisivati se i na taj način prerađivati u toj sredini. Uostalom svjedoči o toj tradiciji i činjenica da je poslije *Budljanske pjesmarice* i njezina *plača* na tom tlu nastalo kasnije gotovo desetak takvih tekstova sačuvanih do današnjih dana.

ANALIZA GRAFIJE

Kako se radi o tekstovima koji su nastajali u rasponu od preko dva stoljeća (osorsko-hvarski 1533. - Balovićev 1733.) razumljivo je da će se u grafiji pokazati velike razlike, koje proizlaze iz onih zajedničkih razlika, a koje su nastale kao grafijske osobitosti pojedinoga razdoblja. Isto tako i među tekstovima koji su vremenski i prostorno (geografski) bliži nailazimo ponekad na znatne razlike u grafiji, jer su ih unosili pojedini prepisivači kao svoj osobni izbor. Zato neće biti teško u pojedinom tekstu prepoznati po grafiji i vrijeme, a nerijetko i geografski prostor u kojem je pojedini tekst nastao, tj. kad je i gdje prepisivan.

Dakle, i na polju grafije trebala bi se zapažati neka tipična svojstva hrvatskih pasionskih tekstova, koji su nastali na području od Raba do Budve, a to su prije svega ona njihova svojstva koja nastaju u procesu prepisivanja i prerađivanja. Naime, sve su te grafijske osobitosti, budući da su tekstovi prepisivani s ranijih predložaka, a isto tako u većoj ili manjoj mjeri i prerađivani, nastajale na principu kontinuiteta i varijeteta. Tako svaki prepisivač uzima dobar dio grafema od predloška prema kojemu je radio svoj tekst, ali isto tako unosi i neke svoje osobitosti koje su jednim

dijelom vezane za grafijske novitete pojedinog vremena. Naravno da će i tu doći do izražaja već spomenuta osobitost, tj. da će se veća grafijska podudaranja iskazati kod tekstova koji su geografski, tj. prostorno i vremenski bliži.

POJEDINAČNI TEKSTOVI

a) Plač Osorsko-hvarske pjesmarice (Hv)

fonem	grafem	primjeri
c	c	tamnica (91), chamaici (99),
č	c sc	cechase (115), ca(125), sac(525), sascse (526)
ć	ch chi c	tuguiuchi (103) uechiu (107), puschiam (571) moiec (435)
f	f	Iosef (620)
g	g h	gdi (122), gospa (122) boh (123)
h	h	prineharni (129), tleh (133), , harlo (237)
i	i y	uasmite (1) yuan (118)
j	gi gy g	Sgiedignem (41) sgyudom (36), charfgyu (38) gih (330), gi prigia (629), bosgi (591), gogilia (690)
j	i y Ø	ioi (117), ia (97) poyde (109), ioy (117), tuoy (123), moye (184) marie, pria (321), studenia (441), hotiase
k	c ch q	pocry (126) gorche (112), sincha (115), schubi (127), crique(26)
lj	gl gli	zeglno (115), glute (311) gliudi (482)
l'j	li	ueseliu (12)
nj	gn	gnoi (120)
n'j	ni	tarnia (558), spasenie, sagrisenie (652),
s	s sc ss	sfe (241) chosce (272) yssus (454), messo (502)
š	s sc	sidis (125), nosu (127) stasce (198)
u	v u	duor (96), vhitise (131) sinchu (237)
v v	f u	sfoie (127), gliubaf (173), charf (588) yuan (118), uratari (333)
v	V v	Vechie (290), Vratare (332) vmrit (39)
z	z s	zlo (173), suze(192) pines (130), sposnat (94), sac (525)
ž	zc sc s	tuzcica (413) scalosnici (243), tuscu (392) bosia (267), suze (404), orusnici

b) Plač Rapske pjesmarice 1563. (Ra)

fonem	grafem	primjeri
c	c	sarca (8), ocicami (36), prociniti (509)
č	c ç	placnim (1), carnim (29), ocicami (36), poca (422) zauli (501), zudesca (639)
ć	ch chi	schubechi (162) chchierce (23)
f	f	chaifi (120), frustahu (321)
g	g	nigdir (315)
h	h ch g	darmahu (118) schraniti (638) bigote (28)
i	i	pridrugi (249), irud (272)
j	i g ? y	moie (9), ostaie (33), placaita (35), maiche (15), ioi (325) pouigte (29), ohogaste (154) mariome (24), chie (86), nauistioj (143), sentencin (377) nechtiy (404)
k k	ch q	gorchu (4), Isucharsta (7), chapami (29) crique (47)
l'j	li	neseliu (28)
lj	gli gl	mogliu (9) gluti (171)
nj	gn n	gneie (4) negof (469)
n'j	ni	tarnia (352) frustanie (358), stuorenia (632)
s	s	isusouu (1), uas (17), chose (38)
š	s sc	sliste (1), stase (127) pouedosce (102), dusce (3)
u	V u	Vstanite (89) umniu (260), placuch (468)
v	f u V	sfe (4), stfar (12), diaflu (124), ofsagiahu (268) uas (5), uicha (4) Vechie (129)
z	s z	rasdili (17), sfatti, sfesan (127) zdrusbom (84)
ž	z sc s sz	bla3en (4), zalite (53), zuci (65) poruscite (10), scalosnica (34), chris (46) strasce (134), musa (31), polosiste (134) szalite (13)

c) Plač korčulanske Foretićeve pjesmarice 1560 (Fo)

fonem	grafem	primjeri
c	c z	cierce (13) prozuilite (15), otze (21), puzi (238)
č	x c z	uxini (278) placnim (1) hinbenize (97), vzenizi (139), plazem (201), uzimise (262)
ć	ch ci	veche (14), chu (92) cierce (13),
f	f	chaifi (240)
h	h	bihote (10, 18)
i	i j y	slisase gouorj (53), atj (181) neuogy (218)
j	g i gi	pokrigte (20), gisti (179), udig (232), goi (327) bosia (108), moioi (235) giu (109), mogia (86), zegio (186), opraugiahu (206)
k k	c ch k	cu (5), corut (12), capami (30), crila (177) danascha (5), che (19) gorke (100), ko (128), karf (160), koliku (162)
lj	gli gl	gliuti (135) xeglahu (258)
l'j	lgi li	ueseglie (11) dreselie (11)
nj	gn	na gn (107), gnime (185), rognahu (204)
n'j	gn gi	scrusegne (746) sagrisegie (746)
s	s x	isusa (97) xebi (192, ako nije k sebi)
š	s	douedose (107)
u	v	V (u) persi (308)
v	V fu u f	Vratare (369) sfuoie (25) duignu (80), uratari (370) gliubaf (181)
z	s z	rasdili (27), slo (184) zorome (208)
ž	s	muse (17), tusite (23), sale (24), bosia (108)
ž	x z	xalost (26) zegio (186)

d) Plač Korčulanina Franasovića XVII. st. (Fr)

fonem	grafem	primjeri
c	c z ç	procuilite (25), sarce (136) ozargniene (28), otza (60), konaz (90) uuçihu (67)
č	c	placnim (1)
ć	chi ch ti	chierce (23) buduch (43) potiasce (57)
g	g gh	blaga (31) ghine (50)
h	h	
i	y y	ky (21) yda (24), yh (23), by (60)
j	i g	erie (9), koie (28) dogte (39)
ji	y	stoy3c (193)
j	gi	tuergia (171)
k	k q	maiku (1), muka (4), kapami (29), pokle (60) crique (46)
lj	gl gli	xeugli (47) gliubil (205), xegliahu (214)
l'j	li	ueseliu (33)
nj	gni gn	gnieie (4), ozargniene (28) gnim (72), uiedignen (60)
n'j	gni	imagnie (172)
s	ss s sc	Issukarsta (44) glasom (143) priuiasce (136)
š	sc s	suexasce (65) lisza (73)
u	V v u	V poglauc (54) vdouice (26) tugu (58)
v	V u v f	Vasce procuilite (3), karmin (57), celouom (62) ostavte sfucte (48)
z	z x	zato (34) suxite (30), xaiedno (49), xali (53)
ž	x	pidruxite (30), tuxnoi (39)

e) Muka (plač) Budljanske pjesmarice iz 1640. (Bu)

fonem	grafem	primjeri
c	z c	sarza (7), dieuizami (35), lize (89) pianicom (96)
č	c ç z cz	placgien (1), carno (10), cini (140) poççe (11) poze (76) plaznu (145), ozzi (146), maz (159) placzni (174)
ć	gi g	Dagie (80), kudeligiu (176) uigalli (79), obegani (79), nosegi (133), tuguiugi (135), dogi (152)
đ	gi	sfugie (209)
f	f	ufatise (145)
g	g k gh	pogardi (88) suoieka (112), gnieka (165), poghinu (74)
h	k	terik
i	i j	sincho (216) Marij (30)
j	i g gi Ø	iesukarsta (20), tuguite (40), maiku (50), pobiegose (62) doge (58), uigase (78), pomog (209), pogmo (203) prigie (80) biahu (98)
k	k c q ch	korut (22), kapami (29), kose (92) coiste (6) carque (44) ponichnusi (100), sincho (216)
lj	gli gl	mogliu (1), dresegliu (21), uegliem (134) kragl (138)
l'j	gli	uesegliu (21)
nj	gni	gnie (4), gniemu (93)
s	s ss	sliste (1), kose (92) issukarsta (20)
š	s	sliste (19), pocesese (169)
u	V	Vduor (114)
v	v u V f	isvedu (106) suaka (12), uanka (106) Vase (11) sfucite (46),
z	s	sllo (65), sauesase (67), suse (173)
ž	s x ss	krisu (4), posalite (8), salost (16), tusize (161) boxia (12), xidouu (82), xiua (155) musse (23)

f) Bokokotorski Balovićev plač iz 1733. (Ba)

fonem	grafem	primjeri
c	C ç	obucite (12) redouniçi (35), çarkue (38)
č	ç c z	plaçte (14) pocarni (85), mucu (187) zarniem (30)
ć	ch cch	kchierçe (13), pomoch (51), vecchie (68), hocchesc (116)
đ	gi	igiasce (53), dogie (56), xugieli (79)
f	F	Kaifiga (90)
g	gh g	naghe (40), ghubi (70) draga (36)
h	k h	karlo (212) harlo (66), urehe (28)
i	i ij	napiti (215) bij (57)
j	j Ø i y	moj (222) uuciahu (64), stojim (189) spomenuite (34), biesce (53), iosc (75), koy (33)
k	k h	kalu (73), karuau (69) htebe (226)
lj	gl gli	xeglno (30), zemgliu (61), kragl (138) uogliom (57)
l'j	gli	mogliasce (230)
nj	gn	siedignen (57)
n'j	gni	spassegnie (147)
s	s ss	sin, sad (39) uessegliu (19)
š	s sc	mestra (36) poscteni (35), umetosce (73)
u	V	Vparsi (250)
u	V	Vparsi (250)
v	u V	celouom (59) Vas (68)
z	z s	zuat (25), zlo (75) isbavi (49), osdraui (87)
ž	X	xalosno (40), Boxy (47), straxe (106)

Zajednička slika grafije

	c	č	ć	đ	f	g	h	i	j	k
Hv	c	c, sc	chi, ch, c			G		i, y	i, y, Ø, g, gi	c, ch
Ra	c	c, 3	chi, ch			G	g, h	I	i, Ø, g	q, ch
Fo	c, z	cz, ch	ch, ci			G	h	i, y, j	i, g, gi	c, ch, k
Fr	c, z, ç	c	chi, ch, ti			g, gh		i, y	i, g	q, k
Bu	c, z	c, ?, cz, z	g, gi	gi	F	g, k	h, k	i, j	i, g, gi, Ø	q, c, ch, k
Ba	c,ç	c,ç	ch, çh, cch	gi	F	gh	h,k	I	J, i, y, gi, Ø	h, k

	lj	l'j	nj	n'j	s	š	u	v	z	ž
Hv	gl, gli	li	gn	Ni	s, sc, ss	s, sc	v, V, u	f, u, V, v	z, s	s, sc, zc
Ra	gl, gli	li	gn	Ni	s	s, sc	V, u	f, u	z, s	s, sc, sz, z
Fo	gl, gli	li, lgi	gn		s, x	s	v, u	f, u, V, fu	z, s	s, x, z
Fr	gl, gli	li	gni, gn	Gni	s	s, sc	v, V, u	f, u, v	z, x	X
Bu	gl, gli	gli	gni		s, ss	s	u, V	v, V, u, f	s	s, ss, x
Ba	gl, gli	gli	gni	Gni	s	s, sc	u, V	V, u	z, s	X

KOMENTAR

Da ne raspravljamo o svim grafijskim pojavama koje nam se pokazuju u šest analiziranih tekstova, iznijet ćemo samo neke osobitosti. Vidljivo je na primjer kako se osorsko-hvarski i rapski *plac*, koje dijeli tridesetak godina, a koji po geografskom prostoru spadaju u sjeverniju skupinu pasionskih tekstova, podudaraju u upotrebi grafema *c* za fonem *c*, dok korčulanska grupa, prije svega Foretićev tekst (iako je vremenski blizak tekstu Ra, nastao 1560.) uz grafem *c* uvodi za taj fonem i grafem *z* (*puzi*, *zelouom*). Poslije teksta Fo nastao je na Korčuli, dakle geografski blizak

Franasovićev prijepis iz 17. stoljeća, koji uz upotrebu grafema **c** i **z** uvodi za fonem **c**, doduše rijetko, i grafem **ç**. Tu se lijepo vidi kako se po principu kontinuiteta grafem **c** dugo zadržao, ali su se s vremena na vrijeme, po principu varijeteta, unosili i drugi grafemi.

Za fonem **g** osorsko-hvarski, rapski i Foretićev tekst imaju i grafem **g**, dok Franasović, iako geografski blizak Foretićevu tekstu, uvodi i grafem **gh** (ispred **i**, vjerojatno prema talijanskom). To nalazimo i u ranijem tekstu bokokotorske skupine - u budljanskom *plaču* kojega s Franasovićem veže isto vrijeme nastanka, 17. stoljeće. Prema principu kontinuiteta taj grafem prihvaća i Balović, koji je geografski blizak budljanskom tekstu, tj. pripada istoj skupini. Iz tog primjera vidljivo nam je da koliko jedan prepisivač ili prerađivač preuzima novo iz druge, sebi bliske skupine, toliko ta novina postaje osobitost i njegove skupine. Naravno da će između budljanskog i Balovićeva teksta, koji pripadaju po prostoru istoj skupini, ali koje po postanku dijeli oko stotinu godina, biti i razlika, jer će Balović, držeći se principa varijeteta, na neki način poći dalje u pojednostavljenju grafijskoga sustava. Međutim, i on će nekim grafijskim osobitostima zadržati zajedničke grafijske specifičnosti bokokotorske skupine.

Opće karakteristike grafije svih plačeva zajedno mogu se vidjeti na primjerima nekoliko grafema. Već u hvarskom tekstu, kako smo vidjeli, fonem **c** piše se istovjetnim grafemom - u čemu se hvarski i rapski tekst podudaraju, jer pripadaju istoj skupini. A tako se podudaraju korčulanski tekstovi međusobno te posebno bokokotorski.

Fonem **ć** uglavnom se u svim tekstovima svodi na **ch**, **chi** osim u Bu gdje je sačuvan stari grafem **g**, **gi**, pa bi budljanskom tekstu mogao biti predložak neki rukopis u kojemu je ta grafijska starina bila sačuvana.

Fonem **đ** uvode tek najmlađi tekstovi i to oni bokokotorske skupine (Bu i Ba) i to složenim grafemom **gi**.

Fonem **j** u svim se tekstovima piše dosta raznoliko (grafemima **i**, **y**, ali i **g** / **gi**) od najranijih do najkasnijih.

Uz grafeme **c** i **ch** rijetko **q**, za fonem **k**, grafem **k** se skromno javlja već u Foretićevu tekstu, ali sigurnije nastupa od tekstova 17. stoljeća (Fr i Bu) da bi se sigurno ustalio u Balovićevu rukopisu koji ga dosljedno upotrebljuje.

Foneme **lj** i **nj** pišu već od početka svi prepisivači istim složenim grafemima (**gl**, **gli**, **gn**, **gni**), a foneme (**l'j**, **n'j**) ne razlikuju svi pisci.

Preostali fonemi **s**, **š** i **z** od davnina se pišu grafemima **s** i **z**, uz neke male posebnosti (fonem **s** u Foretićevu tekstu piše se i grafemom **x**, a tako i fonem **z** u Franasovićevu, dok u hvarskom fonem **s** još i grafemom **sc**).

Fonem **u** na početku riječi u svim rukopisima piše se grafemom **v**, inače najčešće kao **u**. U pisanju fonema **ž** najbolje će se vidjeti bliskost po skupinama: u sjevernijoj skupini najčešće se piše grafemima **s**, **sc**, u korčulanskoj skupini prevladava **x** kao i u bokokotorskoj skupini u kojoj kod Balovića nalazimo samo grafem **x**.

Grafijska slika šest primjernih tekstova pokazuje nam kako su se hrvatski pisari (prepisivači i prerađivači) držali tradicionalnih načina, čuvajući kontinuitet i grafijsko nasljeđe, ali su unosili i neke novine, vezane za vrijeme i za geografsko područje, ali su nerijetko davali i vlastiti pisarski prilog grafijskom sistemu.

Sve grafijske odlike hrvatskih pasionskih rukopisnih tekstova uopće nalazimo i u bokokotorskim *plačevima*, uz nužne lokalne osobitosti, pa nam i njihova grafijska slika potvrđuje njihovu priraslost s hrvatskim duhovnim prostorom.

RIJEČI, SINTAGME I IZRAZI

Kao treći sloj na kojemu se zapažaju glavne osobine "začinjavačkog" poetskog postupka poslužiti će nam upotreba riječi, sintagmi i izraza u pojedinim podudarnim dvostihovima. To su tzv. kvalitativne promjene koje s vremena na vrijeme unose pojedini prepisivači, a na kojima se najbolje mogu zapaziti podudaranja i odstupanja među tekstovima te utvrditi podrijetlo i postanak pojedine varijante ili verzije. Pri tom nerijetko dođu jače do izražaja neke bitnije promjene koje unose pojedinci bilo po vlastitom izboru ili im se nameću kao osobine lokalnoga govora.

Što se bokokotorskih tekstova tiče iz analize je vidljivo da je pisac budljanskog teksta sačuvao bitne osobine čakavskoga predloška zadržavajući dobar broj ikavizama te oblik slogotvornog r s popratnim vokalom a. Sastavljač te varijante, međutim, unosi i jednu novinu, a to je zamjena didaskalije *Riječi Pisca* na nekim mjestima u *Riječi Pisma*, vjerojatno pogreškom. To je preuzeo i Balović, a kako se u svesku s poremećenim listovima ta replika našla na početku ona je shvaćena kao naslov pa je cijeli *Plač* tako i nazvan - *Riječi Pisma*.

Balović je i inače unosio više lokalnih jezičnih osobina, uz ekstremne ijekavizme. On je doslijedno uveo i oblik *Žudjeli*, što je osobina južnih govora, umjesto leksema *Židovi*, kakvu još uvijek nalazimo u budljanskom tekstu.

Nešto će nam zornije međusobna podudaranja i odstupanja pokazati usporedba pojedinih stihova, pri čemu nam kao orijentacija u numeriranju služi tekst Hv. Sve pojedinosti lako je pronaći i usporediti u prilogu na tabeli usporednih tekstova, na kraju ovog članka.

Sljedeći primjeri, dani u vrlo ograničenom broju pokazat će nam kakva se slika o podrijetlu i o procesu nastajanja može dobiti usporedbom podudaranja i odstupanja u riječima, sintagmama i izrazima.

Hv (1)	Zato chorut sad vsmite
Ra	Satoo chorut sad usmite
Fo	Sato corut sad usmite
Fr	Zato korut sad usmite
Bu	<i>Satoi</i> korut sad usmite
Ba	Zato <i>korot</i> sad usmite

Na gornjem primjeru lako je zapaziti kako vremenski i geografski faktor bliskosti pokazuju svoje. Tekstovi Hv i Ra (iz iste tj. sjevernije skupine) slažu se u pisanju glasa k grafemom **ch** (*chorut*). Tekst Fo odbacuje **h** iz toga grafema, a korčulanski tekst Fr, vremenski kasniji, uvodi tada - u 17. st., uobičajen grafem **k**,

koji čuvaju svi ostali tekstovi - i Bu i Ba. Jedino što se Bu odvaja pisanjem *satoi*, a Ba kao svoju lokalnu osobinu uvodi *korot*.

Hv (3)	Ter sad placte smariome
Ra	Ter sad placte smariome
Fo	I sad plaste smariome
Fr	Sada placte s Mariome
Bu	Ter placite s mariome
Ba	Ter sad plačte s Mariome

Tekstovi iste skupine - Hv i Ra – u potpunosti se slažu, osobito veznikom *ter*. Fo uvodi *i* umjesto *ter*, a Fr odbacuje i jedno i drugo, dobivši potreban broj slogova dvosložnom riječi *sada*. Bu, služeći se vjerojatno nekim starim tekstom koji je bio bliži varijantama Hv i Ra, vraća početno *ter*, ali izbacuje *sad* (unoseći trosložnu riječ *placite*), dok Ba, držeći se dosljednije predložka koji je čuvao starinu, vraća se potpuno zajedničkoj matici, čiji se oblici čuvaju u Hv i Ra. To bi mogao biti dokaz kako su i budljanski i Balovićev plač imali kao uzor ili kao predložak neki tekst, možda i zajednički, koji je bio stariji od teksta Fo i Fr.

Uistinu, često su prepisivači zanemarivali vjernost tekstu predložka te unosili vlastite pojedinosti, i to tako da se ne gubi smisao, samo što je u slučaju teksta Ba sasvim jasno da je povratak na stariji izraz koji čuvaju Hv i Ra ipak stvar zagledanja u navedeni pretpostavljeni zajednički predložak.

Hv (3)	Vecchie gida gorciome
Ra	Uechie ijda gorciome
Fo	Veche gida gorciome
Fr	Uechie yda gorciome
Bu	Uegie <i>iada</i> gorciome
Ba	Vecchie ijeda gorciome

U gornjem se primjeru gotovo svi tekstovi slažu, jedino se u budljanskom tekstu javlja pogrešno *iada*, a što nema ni Balovićev tekst, nego se drži prethodnih tekstova, odnosno teksta zajedničke im matice. Ijekavizirajući taj leksem likom *ijeda*, pokazuje se kako tekstu Ba plač *Budljanske pjesmarice* nije bio direktan predložak nego su oba teksta imala neki raniji zajednički predložak, dakle onaj koji je već mnogo prije 1640. kolao u bokokotorskoj sredini.

U dvostihu Hv 4 (*S gnom sad gorcho procuilite / Gne zalosti s gnom dilite*) izvanbokokotorski tekstovi osim teksta Ra imaju ikavizam *procuilite / dilite*, jedino Bu uvodi *ije* i to samo u riječi *diellite*, dok Ba ide u potpuno pa ponekad i ekstremno ijekaviziranje. Slično plaču *Budljanske pjesmarice* ima i tekst Ra, u kojem se nalazi ijekavitam *dilite* a kako takvih primjera ima i više, samo ne dosljedno, možemo pretpostaviti da je prepisivač toga ranijega Rapskog plača bio ijekavac pa mu se ponekad u pisanju izmakao njegov lokalni izgovor, dok je predložak s kojeg je prepisivao morao biti u potpunosti ikavski.

A da primjerice ni Franasovićev korčulanski tekst koji je s tekstem Fo vjerojatno imao zajednički korčulanski predložak, nije mogao biti izravnim predložkom bokokotorskih *plačeva* vidi se po tome što je umjesto riječi *žalosnice*, koju nalazimo u svim tekstovima (Hv 5), unio *nesrichnize* (nesrićnice). Nije to mogao biti ni tekst Fo, raniji od njega, jer je već njihov zajednički predložak umjesto riječi *pogubile* (Hv

6) imao riječ *pocopale* (kako ima Fo), a što je Franasović, pišući kasnije, napisao *pokopale* tj. grafemom k. Evo primjera:

Hv (6)	Che ste muze pogubile
Ra	Cheste muse pogubile
Fo	Cheste muse <i>pocopale</i>
Fr	Cheste muxe <i>pokopale</i>
Bu	Koeste musse pogubille
Ba	Keste muxe pogubile

To pokazuje i primjer *tugujte* (Hv 22 *tuguite*), koji nalazimo u svim tekstovima osim u oba korčulanska gdje imamo oblik *tusite* (Fo) ili *tuxite* (Fr).

U stihu Hv 76 - tekstovi sjevernije skupine (Hv i Ra) imaju *povijte* (*pouigte*), korčulanski imaju *zavijte* (*sauigte / zauite*), što opet upućuje na zajednički korčulanski predložak, ali to ima i Bu (*sauite*), dok Bu opet uvodi najizvorniju riječ *pouite*, kao Hv i Ra. To bi značilo da tekstovi Bu i Ba nisu imali zajednički bokokotorski predložak, nego im je stajalo na raspolaganju više predložaka od kojih su neki vukli liniju direktno od nekog teksta sjevernije skupine, a drugi od korčulanske skupine. To pokazuje i primjer stiha Hv 13, gdje nalazimo *sad ostaie*, dok Ra ima *Sad chiese sfatti* (Fo *Sada cese suat*, Fr nema tog dvostiha). Na ovom mjestu, međutim, Bu i Ba se razilaze, prvi tekst uzima *Sada ostaie* (kao Hv), a Ba *Sad chiese zuat*, što je u nijansi bliže tekstu Fo nego tekstu Ra.

Ipak, kad se govori ili razmišlja o nekom nužnom pretpostavljenom matičnom bokokotorskom tekstu *plača* onda treba reći da je on mogao najvjerojatnije doći iz njemu bliže kulturne sredine, a to je Korčula, gdje se uostalom našla i jedna od najstarijih zbirki crkvene, pa i pasionske poezije u pjesmarici iz 15. st., kakva je u većem dijelu prenesena i u Budljansku pjesmaricu iz 1640. O toj povezanosti uvjerljivo govore sastavljači antologije *Poezija baroka* (1976): "Upoređujući rukopise Kotora i Perasta sa citatima Fanceva, potpuno je jasno da su pjesme Plača i Muke preuzete sa Korčule, odnosno Hvara. Objašnjenje kako je do toga moglo doći veoma je prihvatljivo ako se podsjetimo na korčulansku brodogradnju i tesani kamen, koji su jako približii Korčulu i Boku. Brodovi i korčulanski kamen bili su trajna potreba Boke, naročito u vremenu uspona pomorstva baroknog doba. A posebno dolazak i stalno naseljavanje nekih korčulanskih majstora u Kotoru i Perastu, predstavlja sigurne putokaze kako je dolazilo do uticaja sa kulturnog plana".²⁰

Treba reći da je svaki prepisivač znao unositi i nešto vlastito, bilo po pamćenju, po vlastitu nahođenju ili greškom. Tako je i sastavljač Bu umjesto *njega muku* (Hv 32, Ra, Ba) ili *gorku muku* (Fo, Fr) unio greškom *gnieka i maiku sui salitte*, što međutim nije naškodilo značenju. Greška je vjerojatno u riječi *poite* koja je ponovljena i u drugom stihu (Hv 19) umjesto riječi *doite*. U tom smislu i Balović je pravio čak i svjesno stanovita odstupanja. Tako umjesto *tere vlase rastresite* (Hv 17) što imaju svi tekstovi, pa i Ba, sam Balović ima stih *Tere gorko protuxite*.

Iako nam većina bokokotorskih tekstova, kako smo već spomenuli, nije dostupna, ipak nam je na sreću u fragmentima objavljen tekst Kinkova prijepisa iz

²⁰ *Poezija baroka.*, str. 131-132.

1757. prema kojemu se mogu izvući neki približni podaci o tome koje mu mjesto pripada u cijeloj grani bokokotorskih plačeva.²¹

U poretku i broju dvostihova taj plač bliži je Balovićevu jer neke dvostihove koje je budljanski pisac ispustio a Balovićev tekst zadržao, ima i Kinkov prijepis. S Balovićevim se tekstom za razliku od budljanskoga slaže i u nekim riječima i izrazima. Tako npr. u dvostihu 38. Kinkova *plača* (to je 75. stih u *Antologiji*, str. 134-140) nalazimo *sad urehe*, što imaju svi uspoređeni tekstovi pa i Balovićev, dok budljanski na tom mjestu ima *sad veselja*. Isto tako u 21. dvostihu (42. stihu Kinkova teksta) nalazimo *Koj njoj bješe...*, što je blisko Baloviću *Ki joj bješe...*, dok u budljanskom *plaču* imamo sasvim drugi smisao - *Koje bjeste...* Ali prema nekim riječima i izrazima Kinkov tekst je bliži budljanskom. Tako npr. u stihu 45. Kinkova *Plača* (23. dvostihu) nalazimo *Vi pošteni redovnici*, u budljanskom *A vi pošteni*, dok u Balovića nalazimo *I pošteni redovnici...* Sve to znači da Kink nije izravno prepisivao ni s budljanskoga a ni s Balovićeva plača, nego mu je predložak morao biti neki dosada nepoznati tekst.

Međutim, po zastupljenosti ijekavizama koji su u Kinka doslijedno provedeni možemo zaključiti da mu je kao predložak bio neki već potpuno ijekavizirani *plač*. To na s ne čudi, jer znamo da prepisivači često unose izmjene prema svome nahođenju, ali nam govori o tome kako dosada utvrđeni broj plačeva u bokokotorskoj sredini nije i konačan broj onih pasionskih tekstova, (prijepisa i prerada), koji su kolali u tom kraju.

Ipak, treba napomenuti da tek za Mazarovićev tekst možemo reći kako je izravno prepisivan prema Balovićevu.²² Na takvu bi se primjeru izravnog prenošenja moglo najbolje vidjeti kolika je uloga prepisivača u preobrazbi srodnih tekstova.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zbog utvrđivanja nekih crta hrvatskoga pjesničkog kontinuiteta kao i onih crta koje svaki tekst, pa i svaku varijantu čine posebnom strukturom, koja pripada i užoj lokalnoj skupini i posebnom, makar i u minimalnoj mjeri vlastitom stvaralačkom činu pojedinca, potrebno je bilo obaviti tekstološku analizu pojedinih strukturalnih slojeva.

Pri tome je uzet u obzir samo dio istorodnih tekstova, to jest samo dio nekih odabranih tekstova kojima se može iskazati opća slika nastanka pojedinog sastavka ali i zajedničke osobitosti svih te opet osobitosti pojedinih skupina koje su se formirale prema vremenskoj i prostornoj geografskoj bliskosti. Zato su u obzir uzeta po vremenu nastanka prva dva teksta, Hv i Ra (*Plač* Osorsko-hvarske i *Plač* Rapske pjesmarice), koje vezuje i sjeverniji geografski prostor (Hvar-Rab) i vremenska bliskost (1533-1563.). Druga dva teksta Fo i Fr (Foretićev i Franasovićev) pripadaju korčulanskoj sredini, dakle geografski su jače vezani dok su vremenski dosta udaljeni (1560.-17. st.), ali im zajednički prostor određuje i specifičan lokalni kontinuitet.

²¹ R. Rotković, str. 87-92. On je taj rukopis imao pri ruci pa ga je detaljnije i opisao.

²² U *Poeziji baroka*, str. 133. navodi se kako je Mazarović u bilješci na talijanskom jeziku naveo da je prepisao Balovićev tekst.

Kao sastavci južnog dijela srednjodalmatinske obale oni su ujedno i stanovita spona s najjužnijim dijelom hrvatskoga kulturnog prostora, a to je bokokotorsko područje iz čijeg se bogatog fonda izdvajaju dva teksta - tekst Bu (*Budljanska pjesmarica* iz 1640.), najraniji u tom prostoru i tekst Ba (Marka Balovića iz 1733.), koji se dosta vezuje za prethodni tekst.

U analizi se najprije nametnula brojčana usporedba dvostihova, koja je imala pokazati međusobna podudaranja i odstupanja, pri čemu svakako dolazi do izražaja već spomenuta geografska ili prostorna i vremenska bliskost. Prije pristupa analizi potrebno je bilo naglasiti da su svi ti tekstovi, u većoj ili manjoj mjeri podudarni, pisani osmeračkim dvostihom. Zato se u ovom članku već u brojčanoj analizi podudarnih tekstova brojem ne iskazuje stih nego *dvostih*.²³

I na planu grafije mogli su se ti međusobni odnosi iskazati dosta vidno iako je pri tome važnu ulogu igrao više vremenski nego prostorni faktor, budući da su se određene grafijske promjene zbivale u isto vrijeme na cijelom hrvatskom kulturnom prostoru.

Veća uloga prostornoga faktora zapaža se u tekstološkoj analizi leksika i sintagmi, gdje su jače dolazile do izražaja lokalne jezične osobine.

No, kako se u svakom tekstu krije vremenska slojevitost, kako se teško može naći izravno naslanjanje jednog teksta na drugi, jer se obično mora pretpostaviti da dva teksta iste skupine nisu imala direktan odnos, nego, u najboljem slučaju, tek zajednički predložak, sasvim je razumljivo da su se poneka podudaranja izrazila i među tekstovima koji su i prostorno i vremenski udaljeniji. No to je, sa svim drugim crtama, upravo osobitost hrvatskih srednjovjekovnih sastavaka, pogotovu pasionskih, a koji su, kako vidimo, svoje karakteristične crte čuvali u svim kasnijim prijepisima i preradbama.

Svi ti tekstovi, pa prema tome i bokokotorski, pripadaju jedinstvenom hrvatskom kulturnom ozračju sadržavajući i tekstove koji pripadaju srednjovjekovnom fondu gotovo u cjelini, ali i one koji su bivali prerađivani zadržavajući osnovnu srednjovjekovnu strukturu. No, isto tako u bokokotorskoj su se sredini našle i sasvim specifične pjesničke tvorevine s nešto jače izraženom dramskom formom.

Najdalje je, međutim, u stanovitu originalnost pošao Ivan Antun Nenadić koji je u 18. stoljeću uveo jednu novu strukturu (osmerački dvostih bez sroka) i posebne kompozicijske elemente, izbacivši sa scene glavni Isusov lik, vjerojatno pod utjecajem *Metastazija*.²⁴ A to nam opet pokazuje kako je u nekim sredinama ta tematski i formom zaokružena i definirana struktura znala biti poticajna, navodeći pojedine pjesnike na traganja za novim načinima poetskoga izražavanja. U tome je bokokotorska sredina dala hrvatskoj književnosti poseban prinos, ali to bi morao biti predmet posebne rasprave.

²³ Taj je princip dosljedno zastupljen u doktorskoj disertaciji N. Kolumbića i u svim drugim njegovim radovima.

²⁴ Vanda Babić, "Pjesnički jezik Nenadićevih prikazanja", *Dani hvarskog kazališta XXII*, Hrvatska književnost 18. st., Split, 1996., str. 338-344.

Međutim, već i budljanski te Balovićeve *Plač*, posebno u kontekstu ostalih hrvatskih sastavaka istorodnog žanra, *čistog dijaloškog tipa*, dovoljno nam govori kako su stanovnici bokokotorskih mjesta stoljećima njegovali jedan književni žanr ne samo kao potrebu svojih vjerskih običaja nego i kao osjećaj čvrste i neraskidive pripadnosti hrvatskoj kulturnoj zajednici.

IZVORI

1. *Muka Gospodina našega Jesukarsta* Budljanske pjesmarice iz 1640.
2. *Plač ili Muka (Riječi Pisma)* Marka Balovića iz 1733.
3. *Plač Blažene Divice Marije* dum Petra Franasovića iz 18. st.

LITERATURA

1. Vanda Babić, "Pjesnički jezik Nenadićevih prikazanja", *Dani hvarskog kazališta XXII*, Hrvatska književnost 18. st., Split, 1996.
2. Julije Derossi, "Dva rapska Gospina plača", *Senjski zbornik*, 23, 1996
3. Franjo Fancev, "Hrvatska crkvena prikazanja", *Narodna starina* 11, Zagreb, 1932.
4. Franjo Fancev, *Vatikanski hrvatski molitvenik*, Djela JAZU 31, 1934, I-XXVIII
5. N. Kolumbić, "Hvarski dijaloški plačevi", *Čakavska rič* 1, 1978., i 2, 1978.
6. N. Kolumbić, "Dramske transformacijske strukture", *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Razdio filoloških znanosti 15, Zadar, 1986.
7. N. Kolumbić, *Po običaju začimjavac*, Split, 1994.
8. Karlo Kosor, "Nepoznati Gospin plač s otoka Raba", *Radovi centra JAZU u Zadru*, 25, 1978,
9. M. Milošević i G. Brajković: *Poezija baroka* Titograd, 1976.
10. S. P. Novak, "Nenadićev *Metastazio*", *Oklo*, 29. siječnja-12. veljače 1976., Zagreb, str. 9.
11. V. Premuda, "Starohrvatski latinički rukopis Žića sv. Otaca", *Starine*, XL, 1939.
12. R. Rotković, "Počeci crkvene drame u Boki", *Stvaranje* XXXIII, 1978., 1.
13. J. Vončina, *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnog izraza*, SHK, MH, Zagreb, 1999.
14. V. Štefanić, "Još Marulićevih stihova", *Zbornik Marka Marulića*, 1950.

ANALISI PARALLELA DEI DUE TESTI DI PASSIONE DELLE BOCHE DI CATTARO CON
GLI ALTRI TESTI DI PASSIONE CROATI

RIASSUNTO

Nell'analisi al primo posto viene imposta la comparazione numerica dei distici, la quale dovrebbe dimostrare congruenze e divergenze reciproche, in cui assolutamente si distingue divisione geografica o spaziale e quella temporale

In questo è stata presa in considerazione soltanto una parte dei testi dello stesso genere, cioè soltanto la parte di alcuni testi scelti con i quali viene possibile rappresentare il quadro generale della nascita dei singoli componimenti nonché le caratteristiche comuni di tutti i testi, lo stesso come dei singoli gruppi formati secondo le prossimità temporali e geografiche spaziali. Per questo, vengono presi in considerazione, riguardo alla data di origine i primi due testi, Hv i Ra (*Plač Osorsko-hvarske i Plač rapske pjesmarice*), collegati dallo spazio geografico più settentrionale (Hvar-Rab) ed anche con la vicinanza temporale (1533-1563.). Gli altri due testi Fo i Fr (quello di Foretić e quello di Franasović) appartengono alla comunità di Curzola, dunque geograficamente più vicini ma abbastanza lontani in senso temporale (1560.-17.st.), ma il loro spazio comune viene determinato dalla specifica continuità locale. Essendo i componimenti della parte meridionale della costa croata centrale loro rappresentano anche un certo legame con la parte più meridionale dello spazio culturale croato, e questo è il territorio delle Bocche di Cattaro, da cui ricchi fondi vengono messi in rilievo due testi - Bu (*Budljanska pjesmarica/ Il canzoniere di Budua/ del 1640.*), il più antico in quelli territori e il testo Ba (di Marko Balović del 1733.), spesso collegato a quello precedente.

Prima dell'accedere all'analisi bisogna sottolineare che tutti i testi sono più o meno corrispondenti, scritti in distico ottonario.

Questa concezione base delle caratteristiche dell'espressione poetica croata medievale viene eseguita in tutte le analisi rilevanti nell'ambito di questo lavoro e nelle presentazioni dei testi pubblicati.

Dopo le molteplici analisi si arriva alla conoscenza che tutti questi testi, inclusi quelli delle Bocche di Cattaro, appartengono all'unica atmosfera dell'ambiente culturale croato, compresi anche i testi appartenenti ai fondi medievali in totale ma anche quelli rifatti conservando la struttura medioevale fondamentale

PAROLE CHIAVE: *testi delle Passioni bocchesi, (dele Bocche di cattaro), Il canzoniere di Budua (Budljanska pjesmarica), Il "Pianto" del Balović (Balovićev "Plač"), analisi parallela.*

